

Ηλίας Μηνιάτης, ο διακεκριμένος διδάσκαλος του Γένους (310 χρόνια από την κοίμησή του)

[Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Μάνης](#)

Έφέτος συμπληρώθηκαν 310 χρόνια από την κοίμηση του σπουδαίου Διδασκάλου του Γένους Ήλία Μηνιάτη (1669-1714) του και Αρχιεπισκόπου Κερνίτσης (ή Κερνίτζης) και Καλαβρύτων.

- **Του Σεβ. Μητροπολίτου Μάνης κ. Χρυσοστόμου Γ΄**

Ο Μηνιάτης υπήρξε γόνος καλλιεργημένης πνευματικά ιερατικής οικογενείας από τό Ληξούριο τής Κεφαλλονιάς. Ο πατέρας του ονόματι Φραγκίσκος ήταν Πρωτοπαπᾶς καί ἡ μητέρα του λεγόταν Μορετζία Περιστιάνου.

*

Σπούδασε στο περιώνυμο Φλαγγιανικό Φροντιστήριο, (τούτέστιν Σχολή) τῆς Βενετίας. Τό φροντιστήριο αὐτό εἶχε συσταθεῖ καί συνετηρεῖτο ἀπό κληροδότημα τοῦ πλούσιου Κερκυραίου Θωμᾶ Φλαγγίνη καί σήμερα ἐκεῖ στεγάζεται τό Ἑλληνικό Ἰνστιτοῦτο Βυζαντινῶν καί Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν.

Ὁ Μηνιάτης στή Σχολή αὐτή ἀπέκτησε μεγάλη θεολογική καί φιλοσοφική κατάρτιση. Ἔμαθε λατινικά, ἐβραϊκά, ἰταλικά, γαλλικά καί γερμανικά. Μάλιστα σέ ἡλικία μόλις 20 ἐτῶν διορίστηκε καί καθηγητής, ἔνεκεν τῆς παιδείας καί τῶν ἱκανοτήτων του καί δίδαξε ἑλληνικά μαθήματα γιά μία τριετία. Ἀλλά ἡ καρδιά του φλογιζόταν ἀπό τό κήρυγμα. Ἦθελε αὐτό τό διακόνημα στήν Ἐκκλησία νά τό ἐπιτελέσει μ' ὅλες του τίς δυνάμεις καί μ' ἔνθεο ζῆλο. Ἔτσι κατέστη διδάσκαλος καί ἱεροκήρυκας στήν Κεφαλλονιά, τήν Ζάκυνθο, τήν Κέρκυρα, τήν Κων/λη καί τήν Πελοπόννησο. Χειροτονήθηκε διάκονος στόν ἐκεῖ ἱστορικό Ἱερό Ναό τοῦ Ἀγίου Γεωργίου Βενετίας, τόν παλαιότερο ὀρθόδοξο ναό τῆς διασποράς (ἀπό τόν 16ο αἰῶνα). Ἀργότερα τό 1704 ἀναγορεύθηκε ἀπό τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Γαβριήλ «Διδάσκαλος» τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς καί «Ἱεροκῆρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας».

Ἐκοιμήθη μόλις σέ ἡλικία 45 ἐτῶν τήν 1η Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1714 ἡρεμα καί εἰρηνικά μέ τήν βαθιὰ ἐσωτερική πεποίθηση πῶς πήγαινε στόν Παράδεισο, πού τόσο παραστατικά τόν εἶχε ὑμνήσει: «Παράδεισος! Μόνον νά τόν ὀνομάζω, χαίρεται τό πνεῦμα μου, μόνον νά τόν συλλογισθῶ, εὐφραίνεται ἡ ψυχή μου. Παράδεισος, ἡ εὐτυχισμένη πατρίδα τῶν προπατόρων μου, ὁ γλυκύς λιμήν τῆς ἐλπίδος μου, ὁ μοναχός σκοπός τῆς ἀγάπης μου, τό ὕστατον βραβεῖον τῆς πίστεώς μου... ὦ Παράδεισε, Παράδεισε! Ἡμεῖς ἡμποροῦμεν νά σέ κερδίσωμεν· μά ἡμεῖς δέν ἡμποροῦμεν νά σέ καταλάβωμεν». Ἐνεταφιάσθη ἀπό τόν ἱερέα πατέρα του στόν Ἱερό Ναό τοῦ Ἀγίου Νικολάου (τῶν Μηνιατῶν) στό Ληξούρι τῆς Κεφαλλονιάς.

*

Τῷ ὄντι, στούς δύσκολους χρόνους, ὅπου ἔζησε ὁ Ἡλίας Μηνιάτης κατέχει ἐξέχουσα θέση στή χορεία τῶν μεγάλων Διδασκάλων τοῦ Γένους καί εἶναι στό τρίπτυχο τῶν λογίων μαζί μέ τούς μετέπειτα Εὐγένιο Βούλγαρη (†1806) καί Νικηφόρο Θεοτόκη (†1801). Ὡς γράφει ὁ πατέρας του, ὁ Ἡλίας Μηνιάτης ἦταν «θεοσεβέστατος, εὐπροσέγορος εἰς τάς συναναστροφάς, εἰλικρινέστατος εἰς τήν φιλίαν, πεπλουτισμένος μέ ἀληθινήν εὐσέβειαν καί χριστιανικήν ἀγάπην· καί ἀγκαλά ἦτον ἐκ φύσεως εὐγλωττος, ἡ σπουδή ὅπως τῆς φιλοσοφίας, θεολογίας καί μαθηματικῆς, τόν ἐκατάστησαν τέλειον ρήτορα καί ἄκρον διδάσκαλον».

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει καί μία «ἐνθύμησις» τήν ὁποία ἔγραψε ἄγνωστος μοναχός

στό παράφυλλο τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 158 κώδικα τῆς Ἱ. Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου Καλαβρύτων πού ἀναφέρει: «1714 Αὐγούστου 1, ἀπόθανε ὁ Ἐπίσκοπος Κερνίτζης ὀνόματι Ἡλίας Μηνιάτης, θαυματουργός πολλά».

Εἶναι ἀκόμη χαρακτηριστικό ὅτι ὁ ἐκ Σκοπέλου λόγιος Kaisáριος Δαπόντες (†1784) τόν ἀποκαλεῖ «Νέον Χρυσόστομον». Ὁ ἐκ Κεφαλληνίας, διδάκτωρ Νομικῆς, Βικέντιος Δαμωδός (†1752) γράφει γιά τούς λόγους του ὅτι εἶναι ἀπαράμιλλο ὑπόδειγμα ὕφους καί τεχνικῆς τελειότητος.

Ὁ ἱστορικός Κ.Θ. Δημαρᾶς (†1992) γράφει: «Ἐπικέντρο τῆς διδασκαλίας του εἶναι τό ἠθικό πρόβλημα. Ἀποφεύγει τίς θεωρητικές συζητήσεις "ὅπου δέν πληροφοροῦσιν, ἀλλά συγχίζουσιν"... Ἀπλή γλῶσσα, πρακτικός στοχασμός· ἡ τεχνική ὅμως καί τῆς φράσης καί τοῦ λόγου εἶναι πολύ ἐπεξεργασμένη, καί ὄχι στήν κατεύθυνση τῆς ἀπλότητος. Ἡ κατασκευή τοῦ λόγου εἶναι ὑποταγμένη σέ αὐστηρούς κανόνες καί μέσα στό σταθερό τοῦτο πλαίσιο ἀνθομανοῦν τά ρητορικά σχήματα, οἱ ὑποφορές, οἱ ἀνθυποφορές, εἰκόνες, παραβολές, ὀραματισμοί, διάλογοι. Αὐτά ὅλα δίνουν πολλή ζωντάνια, πολλή κίνηση».

Ὁ συγγραφέας καί συντάκτης τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Χρ. Πατρινέλης (†2009) γράφει ὅτι: «Ἡ τελειότης τῶν Διδαχῶν τοῦ Μηνιάτη δέν ὠφείλετο μόνον εἰς τό ἔμφυτον ρητορικόν του τάλαντον, ἀλλ' ἦτο ἐπίσης καρπός μακρᾶς μελέτης τῶν ἀρχῶν καί τῶν κανόνων τῆς ρητορικῆς τέχνης καί συστηματικῆς σπουδῆς τῶν λόγων τῶν συγχρόνων του κορυφαίων ἱεροκηρύκων. Ἐμελέτησεν ἰδίως τήν ἐκδοθεῖσαν τό 1681 εἰς τήν Βενετίαν Ρητορικήν τοῦ Φραγκίσκου Σκούφου, τά ρητορικά ὑποδείγματα τοῦ ὁποίου ὁ Μηνιάτης ἐμιμήθη κατά τήν πρώϊμον περίοδον τῆς σταδιοδρομίας του. Ἐπηρεάσθη ἐπίσης καί ἀπό τόν σύγχρονόν του κορυφαῖον Ἰταλόν ἱεροκήρυκα Σένιερι (†1694), πιθανῶς δέ καί ἀπό τούς περιφήμους Γάλλους ἱεροκήρυκας Bossuet (†1704) καί Bourdaloue (†1706).

Ὁ σπουδαῖος Σκιαθίτης Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης (†1929) γράφει πολύ χαρακτηριστικά: «Ὡς οἱ λόγοι τῶν Μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας, οὕτω καί οἱ λόγοι τοῦ Μηνιάτου, ὄχι μόνον εἰς θεωρητικὴν ἐφαρμογὴν εὐρίσκονται, ἀναγινωσκόμενοι κατ' οἴκους ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι μέ τοιαύτας ἀναγνώσεις ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον, παρηγοροῦν τήν ψυχὴν των, θλιμμένην ἀπὸ τήν σημερινὴν οἰκτρὰν στείρωσιν τοῦ θείου κηρύγματος, καταντῶτος πολλάκις εἰς ἀεροβασίαν καί κενολογίαν, ἀπλῶς διὰ νά ὑπάρχη κήρυγμα εἰς μίαν λειτουργίαν, ἀλλ' εὐρίσκονται, ἅς εἴπωμεν οὕτω, οἱ λόγοι τοῦ Μηνιάτου καί εἰς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν, περάσαντες εἰς τό Τυπικόν τῆς Ἐκκλησίας...

Καί εἶναι σύντομος ὁ Μηνιάτης, γλυκὺς καί μάγος καί σαγηνευτῆς, ψαρᾶς πρώτης

τάξεως ὁ Καλαβρυτινός Ἱεράρχης. Ἡ βάση του τήν ὁποίαν διακρίνει ὁ λόγιος ὀρθόδοξος εἶναι ὁ Χρυσόστομος, εἶναι ὁ Βασίλειος, εἶναι ὁ Γρηγόριος, ἀλλ' ἡ διεξαγωγή τοῦ θέματος τοῦ Εὐαγγελίου γίνεται μέ τήν δύναμιν, μέ τήν πρωτοτυπίαν, ὥστε θαρρεῖς, ὅτι πρώτην φοράν ἀκούεις τοιαύτην ἑρμηνείαν. Πολλάκις δέν ἐπερίμενες τοιαύτην στροφήν τοῦ θέματος, πολλάκις δέν ἐπερίμενες τοιοῦτον συμπέρασμα, μέ τό ὅποιον ἀφοῦ τό ἀκούσεις, ὕστερον ἀπό μίαν γοητευτικωτάτην ρητορικήν περίοδον, στέκεσαι, συλλογίζεσαι καί λέγεις: -Ἄχ! Τί ὠραῖον πού εἶναι τό Εὐαγγέλιον αὐτό!»

Καί συνεχίζει ὁ ἔξοχος διηγηματογράφος Μωραϊτίδης, ὁ μετέπειτα μοναχός Ἀνδρόνικος πού ἔψελνε μέ τόν ἐξάδελφό του, τόν ἄλλο μεγάλο Σκιαθίτη Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη: «...Ἡμεῖς εἰς τάς Ἱεράς Ἀγρυπνίας τοῦ Ἁγίου Ἐλισσαίου ηὐτυχήσαμεν νά ἔχωμεν ἱεροκήρυκα τόν Ἡλίαν Μηνιάτην. Τί θάμβος καί τί ἔκστασις.

Μεσονύκτιον περίπου.

Ἡ ὥρα πού τελειώνει ὁ Ἑσπερινός καί ἀρχίζει ὁ Ὅρθρος. Κατά τήν ἱεράν ἐκείνην στιγμήν, ὅπου οἱ ὀλίγοι εὐλαβεῖς, οἱ παρακολουθοῦντες τήν Ἀγρυπνίαν, ἠτοιμάζοντο νά καθήσουν εἰς τά στασίδια των καί ξεκουραστοῦν ὀλίγον, ἰδού παρουσιάζετο ὁ Ἡλίας Μηνιάτης. Ἐκείνην τήν ὥραν πάντοτε τίθεται εἰς τάς Ἀγρυπνίας ἡ Ἀνάγνωσις... Ποῦ ἦτο δέ τότε ἐκείνη ἡ χαρά, ἐκείνη ἡ ὀλοζώντανη δύναμις ὅπου ἐχαρίζετο εἰς τά πρόσωπα τῶν κουρασμένων ἀγρυπνητῶν ἀπό τά ἀείζωα ρήματα τοῦ περιφήμου ἱεροκήρυκος; Τοῦ ἀθανάτου Καλαβρυτηνοῦ ἱεροκήρυκος, ὅστις μέ τήν ἐξαιρετικήν ἐκείνην πρωτοτυπίαν του, μέ τήν ὁποία ἄπτεται τῶν θρησκευτικῶν ζητημάτων, συναρπάζει τήν ψυχήν, ἀναβιβάζων αὐτήν ὡς μέ πτερά αἰθεροβάμωνος Ἀετοῦ εἰς κόσμους, ὅπου ἡ αἰώνιος ζωή, χωρίς λησμοσύνην καί χωρίς τέλος» (περ. Τρεῖς Ἱεράρχαι, 1-4-1915, σελ. 101 ἐπ.).

*

Τό σπουδαιότερο ἔργο του εἶναι τό συλλογικό ἔργο μέ τόν τίτλο «Διδαχαί», πού ἐξεδόθη ὀλίγον μετά τόν θάνατό του ἀπό τόν πατέρα του, τό πρῶτον στή Βενετία τό 1717 (ἢ 1716) καί γνώρισε μεγάλη φήμη. Ἦδη ἔχει ἀνατυπωθεῖ περί τίς 25 φορές καί ἔχει μεταφραστεῖ καί σέ ξένες γλῶσσες.

Εἰδικότερα τό ἔργο του αὐτό περιέχει ὁμιλίες του – διδαχές πρός τούς χριστιανούς μέ ὕφος ἀπλό, λυρικό καί συγχρόνως ἀποδεικτικό. Κατέστη ἐπὶ μακρόν χρόνον ὡς ἓνα ἐκ τῶν προσφιλεστάτων ἀναγνωσμάτων τοῦ Γένους καθ' ὅλον τόν 18ο καί 19ο αἰῶνα.

Ἕνα ἄλλο ἔργο του φέρει τόν τίτλο «Πέτρα σκανδάλου» πού ἐξεδόθη στή Λειψία

τό 1718. Πρόκειται για σύγγραμμα αντιρρητικό, όπου έκθέτει τά αίτια τοῦ σχίσματος μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς, ὡς ἐπίσης καί ἐλέγχει τίς καινοτομίες τῶν Λατίνων, ἤτοι τό πρωτεῖο, τήν χρήση τῶν ἀζύμων, τήν θεωρία περί ἀξιομισθίας καί περί καθαρτηρίου πυρός.

*

Πραγματικά, λάμπει ὡς ἓνα φωτεινό ἀστέρι, ὁ Ἥλιος Μηνιάτης, στό πνευματικό στερέωμα, στό δεύτερο ἥμισυ τοῦ 17ου αἰῶνα καί στίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰῶνα. Ἡ ἐναρμονία ἀνάπτυξη νοῦ καί καρδιάς, διδασκαλίας καί παραδείγματος πραγματοποιήθηκε μέ συνέπεια σ' ὅλη του τήν δραστηριότητα. Κατανοητός στόν ἀπλοϊκό ἀκροατή, σταθερός στό χριστιανικό φρόνημα, χωρίς ἐγωϊσμούς καί φιλοδοξίες ἐργάστηκε γιά τό Γένος. Σφοδρός, ἄλλωστε, ἦταν ὁ πόθος του γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος ἀπό τόν τουρκικό ζυγό. Πολύ χαρακτηριστική εἶναι ἡ ἱκεσία του, ἐν προκειμένῳ, πρός τήν Παναγία: «Ἔως πότε, πανακήρατε Κόρη, τό τρισάθλιον γένος τῶν Ἑλλήνων ἔχει νά εὐρίσκεται εἰς τά δεσμά μιᾶς ἀνυποφέρτου δουλείας; Ἔως πότε νά τοῦ πατῆ τόν εὐγενικόν λαιμόν ὁ βάρβαρος; Ἔως πότε ἔχουσι νά βασιλεύονται ἀπό ἡμισόν φεγγάρι αἱ χῶραι ἐκεῖναι, εἰς τάς ὁποίας ἀνέτειλεν, εἰς ἀνθρωπίνην μορφήν, ἀπό τήν ἡγιασμένην σόν γαστέρα, ὁ μυστικός τῆς δικαιοσύνης Ἥλιος;»

Ἀληθῶς τά κηρύγματά του εἶναι γεμάτα ἀπό δύναμη λόγου καί φῶς πίστεως. Πηγές του εἶναι ἡ Ἀγία Γραφή καί οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καί ἀπό κοντά ἡ σοφία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καί τά παραδείγματα τῆς ἱστορίας. Ἦταν συναρπαστικός τεχνίτης τοῦ λόγου, «σάλπιγξ τοῦ Πνεύματος», ἄξιος διδάχος τοῦ λαοῦ, πνευματικός σιτοδότης τοῦ Γένους τῶν Ἑλλήνων μέ τόν σῆτον τοῦ θείου λόγου.

Καί βέβαια εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι δέν ὑπάρχει ἱεροκῆρυξ τῶν νεοτέρων χρόνων πού νά μήν ἔχει διαβάσει τά κηρύγματά του. Ἀλλά καί στά σχολικά βιβλία κάποτε ὑπῆρχαν κείμενα δικά του. Ἔτσι γιά μία ἀκόμη φορά ἀποδεικνύεται ὅτι ἔχουμε μία κληρονομιά τῆς ἀλήθειας καί τῆς πίστεως.

Ὁ Ἥλιος Μηνιάτης, δικαίως κατατάσσεται στούς ἐπιφανεῖς Διδασκάλους τοῦ Γένους. Ἀσφαλῶς καί θά σκέπτεται ὁ καθένας μας, ὅτι τέτοιες μεγάλες προσωπικότητες, μᾶς ἔχουν λείψει σήμερα.